

Het archeologisch onderzoek op de Hopmarkt te Aalst (Oost-Vlaanderen)

DE MAEYER WOUTER, VAN CAUWENBERGH STIJN, KLINKENBORG SIGRID, Taelman Evelien & Chérretté Bart

Van april tot juni 2011 voerde de archeologische dienst van SOLVA een archeologisch onderzoek uit in opdracht van Stad Aalst op de Hopmarkt te Aalst. Dit onderzoek ging vooraf aan de geplande bouw van de ondergrondse parkeergarage en de omgevingswerken en sluit aan bij de opgravingen die in 2004 en 2005 door het toenmalige Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed en Stad Aalst zijn uitgevoerd.

De Hopmarkt bevindt zich sinds het begin van de dertiende eeuw binnen de stadsmuren, was oorspronkelijk heel wat kleiner en heette de Veemarkt. In de middeleeuwen was het zuidelijke deel bewoond. Hieraan komt vanaf 1497 een einde met de stichting van een karmelietenklooster. Na de Franse Revolutie wordt het klooster in 1797 opgeheven en worden de gebouwen verkocht. De kerk krijgt uiteindelijk een nieuwe bestemming als schouwburg tot aan de afbraak in 1937. Het kloosterpand wordt opgedeeld in een tiental woonhuizen, die pas na de Tweede Wereldoorlog zullen verdwijnen. Op de Veemarkt is in de late middeleeuwen bovendien een drenkpoel aanwezig.

Drie zones, onder de rijweg gelegen, zijn onderzocht. Eén ter hoogte van de middeleeuwse drenkpoel, één ter hoogte van de oostelijke pandgang en één ter hoogte van de zuidelijke pandgang.

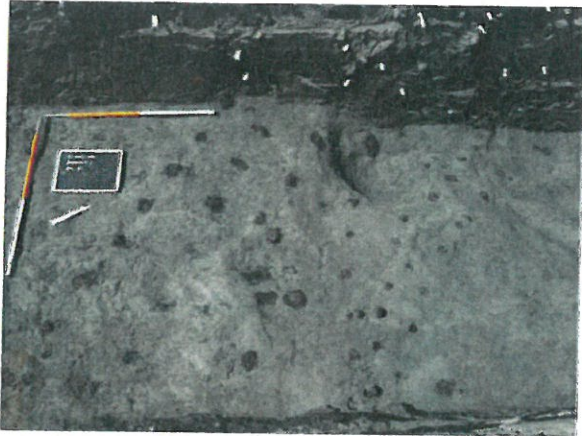
De middeleeuwse drenkpoel

Zicht op de recentste beschoeiing van de drenkpoel

Reeds in 2005 was vastgesteld dat er in de vullingen van de poel verschillende gebruiksfasen te herkennen zijn. Deze zijn van elkaar gescheiden door middel van een houten beschoeiing, die bestaat uit ingeheidde paaltjes en vlechtwerk. Bij het huidige onderzoek konden minstens zeven verschillende gebruiksfasen herkend worden, die te dateren zijn tussen de 14de en het begin van de 16de eeuw. Deze zijn

ontstaan door het constant dumpen van afval in en het opnieuw uitgraven van de poel. Deze uitgravingen verplaatsten zich met de tijd in noordoostelijke richting. Mogelijk gaat het hier echter niet om zes volledige heruitgravingen, maar kunnen één of meerdere paaltjes of paalrijen wijzen op herstellingen (Afbeelding 2). Niet alle vlechtwerkfasen bleven bovendien bewaard. Enkele rijen waren bij heraanleg of herstel van de beschoeiing reeds verwijderd waardoor ze enkel nog zichtbaar waren als negatief.

(2) Zicht op de zes beschoeiingsfasen in grondplan

Wat betreft de omvang is enkel de diepte van de structuur relevant ter aanvulling op de reeds gekende afmetingen. De maximale diepte bevindt zich op TAW + 10m04. Dit is ongeveer drie meter onder het huidige straatniveau. Op basis van beide profielen blijkt het vullingspakket van de poel een dikte te hebben die varieert tussen 0,6 m en 0,9 m. Hierin kon geen zichtbare stratigrafie vastgesteld worden. De demping van de poel

schommelt tussen 0,8 m en 1 m en bestaat uit diverse puin- en afvalpakketten.

Naast de drenkpoel kwamen een beperkt aantal oudere sporen aan het licht. In de eerste plaats betreft het hier een oude landbouwhorizont die door de drenkpoel werd doorsneden. Op verschillende andere plaatsen in Aalst is deze laag eveneens aangetroffen. De datering hiervan is te situeren rond de tweede helft van de 12de tot de 13de eeuw. Onder de poel bevonden zich nog een aantal andere, oudere sporen. Het gaat hier om een kleine ronde en een langwerpige kuil. Beide contexten leverden weinig materiaal op, met uitzondering van een aantal fragmenten aardewerk en bewerkt hout en zijn vermoedelijk te dateren in de 13de of de vroege 14de eeuw.

De oostelijke pandgang

Zicht op de oostelijke pandgang en pandhof

Slechts tweederde van de oorspronkelijke breedte van de oostelijke pandgang kon onderzocht worden doordat de buitenmuur zich bevond onder het huidige trottoir. Aansluitend aan de pandgang bevond zich in de sleuf de pandhof. Zowel in de pandhof als in de pandgang zijn na de opgave van het klooster in 1797 kelders gegraven. Deze kunnen in verband worden gebracht met de 19de- en 20ste-eeuwse bewoning die de oorspronkelijke kloostereigendommen aan deze zijde opdeelde in vijf woningen. Van deze woningen zijn overigens niet alleen de kelders, maar ook de tussenmuren op grondbogen en enkele funderingen van haarden aangetroffen.

Als gevolg van deze recentere bouwactiviteiten kon in de pandgang slechts twintig vierkante meter van het oorspronkelijke bodemarchief opgegraven worden. In het aangetroffen deel van de pandhof was nog iets meer dan de helft van de oorspronkelijke oppervlakte bewaard.

Uit de opgraving blijkt dat de westelijke muur van de oostelijke pandgang in twee fasen is gebouwd. Het gaat telkens om een bakstenen muur gefundeerd op een puinfundering. Het baksteenformaat van het oudste, zuidelijke deel is 25 x 12 x 5,5 cm. Dat van het recentere, noordelijke deel is 26 x 12 x 5 cm. Het metselverband is voor beide gelijkaardig en bestaat uit vrij onregelmatig halfsteens/kops geplaatste bakstenen. Waarschijnlijk is er gedurende een korte periode een bouwstop geweest, die weliswaar niet lang kan geduurd hebben (zelfde metselverband en quasi eenzelfde baksteenformaat). In het noordelijke deel van deze muur kon bovendien een dichtgemetselde deuropening herkend worden. De aansluiting met de zuidelijke pandgang is niet meer zichtbaar omwille van een recente verstoring, maar er kan verondersteld worden dat deze gelijktijdig met de oostelijke is opgericht (zelfde mortel, baksteenformaat en metselverband). Ter hoogte van de aansluiting met de noordelijke pandgang is een bouwnaad zichtbaar, maar metselverband en baksteenformaat doen vermoeden dat ook hier geen grote tijdspanne kan gezeten hebben tussen de bouw van beide funderingen.

Het aantal skeletten in dit deel van de opgraving overtrof alle verwachtingen. In totaal werden in de oostelijke pandgang 65, in de zuidelijke pandgang acht en in de pandhof 57 skeletten opgegraven. Het betreft hier vrijwel allemaal kistbegrovingen, vastgesteld op basis van kistaflijning of de aanwezigheid van nagels. Vaak kon de grafkuil niet herkend worden omwille van de hoge intensiteit van begraving waardoor de laag waarin begraven is volledig homogeniseerde. Slechts bij de diepst begraven individuen kon een grafkuil vastgesteld worden.

Deze begravingen zijn niet allemaal toe te wijzen aan kloosterlingen. Een groot deel is zelfs afkomstig van gewone burgers die de karmelieten betaalden om begraven te kunnen worden op de gronden van het klooster. Uit het onderzoek blijkt eveneens dat in dit deel van het klooster een groot aantal kinderen en baby's begraven zijn.

Onder de begravingen zijn bovendien een groot aantal kuilen van laatmiddeleeuwse oorsprong aangetroffen. Het gaat hier vermoedelijk om ontginnings- en puinkuilen.

De zuidelijke pandgang

De breedte van de zuidelijke pandgang blijkt binnenwerks iets meer dan drie meter te bedragen. Uit de opgraving blijkt wel een verschil tussen enerzijds de noordelijke en anderzijds de zuidelijke muur van deze pandgang. De fundering van de noordelijke muur is opgericht met bakstenen met formaat ? x 11,5 x 6 cm (de muur bevatte geen volledige bakstenen) en een slordig halfsteens/kops metselverband terwijl de zuidelijke fundering opgericht is met bakstenen met formaat 26 x 12 x 5,5 cm en een meer zorgvuldig kruisverband vertoont. Dit doet vermoeden dat er een periode tussen de bouw van beide muren zit. Het kan zijn dat de buitenmuur reeds aanwezig was op het ogenblik dat men besliste om de pandgang te bouwen. De aanwezigheid van enkele skeletten die doorsneden worden door de noordelijke muur ondersteunt deze hypothese.

Zicht op de zuidelijke pandgang

Ter hoogte van het westelijke deel van deze sleuf is bovendien een deel van het, na 1797 onderkelderde, woongedeelte van het klooster blootgelegd.

In de zuidelijke pandgang zijn 38 begravingen vastgesteld.

Net als in de oostelijke pandgang zijn er onder de begravingen een groot aantal kuilen van laatmiddeleeuwse oorsprong aangetroffen.

Besluit

Het huidige onderzoek op de Hopmarkt is een waardevolle aanvulling op de campagne in 2004-2005. Naast de 168 skeletten die zijn opgegraven kon er een inzicht verkregen worden in de oprichting van de pandgang en kon de fasering van de drenkpoel verder verfijnd worden.

Sondages et étude archéologiques au Château de la Royère à Néchin (Estaimpuis, Hainaut)

DERAMAIX ISABELLE

Le Château de la Royère à Néchin (Estaimpuis) étant classé comme Monument (arrêté du 17 mars 1944), sa restauration passe par l'ouverture d'une procédure de Certificat de Patrimoine. Dans ce cadre des sondages et une étude archéologiques du bâti ont été réalisés par le Service de l'Archéologie du Hainaut (Service public de Wallonie) entre les 25 juillet et 11 août ainsi qu'entre les 05 et 16 septembre 2011.

La première mention connue du fief de La Royère remonte au XIe siècle. A cette époque Ingebrand de Watrelos épouse Havide de Néchin qui reçoit en dot ce domaine. En 1227,